MILLIY TURMUSH MANZARALARINI TARJIMADA QAYTA YARATISH (O'ZBEK HIKOYALARI TARJIMALARI MISOLIDA)

Feruza Abdullajon qizi Saydullayeva

Andijon Davlat Universiteti magistranti

aqilakhon@gmail.com

Annotatsiya. Maqolada “O‘zbek hikoyalari tarjimalarida miliylikni qayta yaratish muammoalari va masalalari tahlil etiladi. O‘zbek hikoyalarining ingliz tiliga tarjimasi misolida milliylikni qayta yaratilish muammolarining hali o‘rganilmaganligi mazkur maqolaning dolzarbligini belgilaydi. Maqolada Abdulla Qodiriy, Abdulla Qahhor, G‘ofur G‘ulom, Tog‘ay Murod hikoyalarining ingliz tiliga bevosita tarjimasi tahlil etilgan. Tarjimada milliy turmush tushunchalarining qayta yaratilishiga doir qo‘shimcha izohlar berib o‘tilgan.

Kalit so‘zlar: milliy turmush tushunchasi, milliylik, xos so‘zlar, ekvivalent tarjima, xalq, millat, elat, tarjima.

ВОССОЗДАНИЕ НАЦИОНАЛЬНЫХ СЦЕН ЖИЗНИ В ПЕРЕВОДЕ (НА ПРИМЕРЕ ПЕРЕВОДОВ УЗБЕКСКИХ РАССКАЗОВ)

Аннотация. В статье анализируются проблемы и вопросы воссоздания национального в переводах узбекских рассказов. Актуальность данной статьи определяется тем, что проблемы национального воссоздания еще не исследованы на примере перевода узбекских рассказов на английский язык.

В статье анализируется прямой английский перевод рассказов Абдуллы Кодир, Абдуллы Каххора, Гафура Гулама, Тогая Мурада. В переводе даются дополнительные комментарии по воссозданию концепций национальной жизни.

Ключевые слова: понятие национальной жизни, национальность, оригинальные слова, равнозначный перевод, народ, нация, этнос, перевод.

ISSUES OF RECREATING OF NATIONAL LIFE SCENES IN TRANSLATION (ON THE EXAMPLE OF TRANSLATIONS OF UZBEK STORIES)

Abstract. The article analyzes the problems and issues of re-creation of nationality in the translations of Uzbek stories. The relevance of this article is determined by the fact that the problems of national renaissance have not yet been studied on the example of the translation of

Uzbek stories into English. The article analyzes the direct English translation of the stories of Abdullah Qodiri, Abdulla Qahhor, Gafur Gulam, Uncle Murad. The translation provides additional comments on the re-creation of the concepts of national life.

Key words: concept of national life, nationality, specific words, equivalent translation, people, nation, ethnicity, translation

Kirish

Insoniyat faoliyatining murakkab shakllaridan hisoblanmish tarjimalar bir tilda yaratilgan matnni, uning shakl va mazmun birligini saqlagan holda, o'zga til vositalari asosida qayta yaratishdan iborat bo'lgan ijodiy jarayondir. Demakki, asliyatga mansub bo'lgan til vositalari yordamida yaratilgan nutqiy birlik, ya'ni matn tarjima tili qonuniyatlari asosida vujudga kelgan shunday ifoda bilan almashtiriladi. Shu yo'l bilan asliyat va tarjima tillari matnlarining mazmuniy adekvatligi yuzaga keltiriladi. Bir tilni bilgan o'quvchi ana shu tildagi badiiy asarlarni o'qib tushunadi. Biroq boshqa bir kishiga o'qigan asarini tushuntirish uchun o'zlashtirma tarzida oddiy, qisqagina bayon qiladi. Tarjimon esa o'qib tushungan matnni boshqalarga aynan asar tiliga yaqin, milliyligini saqlab qolgan holda, qayta yaratish uchun ekvivalentlarini topa bilsa yorqin amaliy ish bo'lar edi.

Tadqiqot metodologiyasi

Mazkur maqolada Abdulla Qodiriy, Abdulla Qahhor, G'ofur G'ulom, Tog'ay Murod hikoyalarining ingliz tiliga tarjimalari qiyosan o'rganildi va tarjimada qayta yaratishga doir qo'shimcha izohlar berib o'tildi.

Natija va mulohazalar

Xalqlar turmush tushunchalarini anglatadigan lisoniy vositalarga xos so'zlar deb yuritiladi. Muayyan bir xalq, millat va elatga xos tushuncha, narsa va hodisalarni anglatadigan xos so'zlar borki, ular badiiy asarning milliy xususiyatini belgilaydigan asosiy vositalardan biri hisoblanadi. Shundan kelib chiqib aytishimiz mumkinki, har qanday badiiy-g'oyaviy barkamol asar o'zida

milliylikni mujassam etishi bilan ajralib turadi. Har bir til o'rtasidagi tafovut esa odatda bir xalq moddiy hayotida muayyan tushunchalar, voqea-hodisalar hamda urf-odatlarining boshqa bir ikkinchi xalq tarjimasida uchramasligi, shu tufayli ular nomlarining ham ayni xalq tilida tabiiy ravishda yo'qligi bilan izohlanadi. Badiiy tarjima qilish jarayonida tarjimonlar xalqlar turmush-tushunchalarini anglash bilan birga ushbu xos so'zlarning ayni tarjima qilinayotgan tilga muvofiq tomonlarini ham qayta yarata olish choralari ko'rmoqlari lozim.

Ayni paytda o'zbek adabiyoti na'munalari ham chet el kitobxonlari javonidan joy oldi. Bugunga kelib, ularning o'zbek tiliga, o'zbek millatiga bo'lgan hurmat, e'tibor, qiziqishlari tobora ortmoqda. Biroq, o'z qadriyatlari bo'yicha dunyo mamlakatlariga bas kela oladigan xalqimiz adabiyotining milliy turmush tushunchalarini tarjimada qayta yaratish – singan idishni qayta yamab, ustiga bezak berishga o'xshaydi. Bu mening o'ylab topgan metaforam desam to'g'ri bo'lardi. Haqiqatan, badiiy asar tarjima qilish, shunchaki bir tildan ikkinchi tilga o'girish bilan cheklanmaydi-da. Bilamizki, asliyatga mansub xalq turmush manzarasi, o'zga millat tilida uchramaydigan hodisadir. Qardosh millatlar esa bundan mustasno. Ayni til hodisalarini tarjimada qayta yaratish uchun tarjimon o'sha millat tilini, xalqini, xarakter jihatlarini, urf-odat va an'alarini, boringki millat hayot tarzini to'la-to'kis anglay olsagina qayta yarata oladi. U o'z tarjimasiga ikki o'quvchi tarzida yondoshishi kerak. Biri muallif tilidan o'quvchi kitobxon, u uchun tushunishning darvozasi cheksiz, demoqchimanki o'z millati asarini his-hayajon bilan o'qib tushuna oladi.

Ikkinchisi esa, oʻzga millat nigohi, qalbi, ruhiyati bilan oʻqib anglaydi. Tarjimon mahorati aynan ikkinchi oʻquvchi uchun milliy koloritni tushuntirib bera olish, xalq bilan yaqindan tanishtira olishdir. Shuning uchun aytiladi, singan shishani yamaganda, unda darz ketgan joylari bilinib qoladi. Qayta yaratish – darz ketgan yeriga naqsh solib, avvalgi holatni saqlab qolishdir. Soʻz bilan aytganda tarjimaning muammosi ham ana shunda.

Oʻzbek tarjimonlari Mahmuda Saydumarova “A Collection of Uzbek Short Stories” (Qisqa Oʻzbek hikoyalari toʻplami), Shuhrat Sattorov “Pomaganete a Collection of Uzbek Stories” (Anor oʻzbek hikoyalari) toʻplamlarini ingliz tiliga oʻgʻirganlar. Har ikki tarjimon ham oʻzbek millati turmush manzaralarining eng nodir naʼmunlarini tarjima qilganlar. Abdulla Qodiriy “Uloqda”, Abdulla Qahhor “Anor”, Gʻofur Gʻulom “Mening oʻgʻrigina bolam”, Nargiza Gʻulomova “Shaharlik kelinchak”, Saʼdulla Siyoyev “Bir oy mister boʻlganim”, Togʻay Murod “Er-xotin” kabi bir qancha hikoyalar tarjima qilinganki, ularda oʻzbek milliy turmushining eng goʻzal namunalari joy olgan. Hikoyalarda tasvirlangan milliy turmush manzaralari, hayotiy holatlar, urf-odat va anʼanalar, personajlar ruhiy kechinmalari, xatti-harakatlari, oʻzaro munosabatlari barcha-barchasi milliy ruhga yoʻgʻrilgandir.

Hikoyalarning badiiy qiymati va milliy xususiyatini tarjimada asliymonand aks ettirishning asosiy shartlaridan biri muallif tomonidan personajlari nutqiga ataylab kiritilgan lahjaviy, kasbiy, jaydari va hokazo noadabiy unsurlar vazifalarini ijodiy tarzda qayta yaratishdan iboratdir. Badiiy asar har bir millatning oʻz ona tiliida oʻzgacha ruh aks etadi. Shunday ekan asarni tarjima qilayotgan boshqa bir millat vakili tarjimani oʻzining ona tili imkoniyatlaridan foydalangan holda, boshqa bir millat madaniyatidan ham xabardor boʻlishi kerak. Chunki tarjimada faqat til bilishning oʻzigina bir yangi asarni

tarjima qilib ketaverish degani emas. Tarjimon ijodkor ham boʻlishi kerak.

Ayrim soʻzlar boshqa bir millat vakili uchun oʻzga bir millatga tegishli boʻlgan birlik sifatida qabul qilinadi. Aynan shu ifodalar milliylikni tarannum etib, boshqa bir millat kitobxonini mavjud asar haqida va u millat kishilari haqidagi tasavvurini uygʻotadi.

Masalan, shunday birliklar borki, ularni taransliteratsiya orqali tarjima qilinmasa, boshqa bir millat uchun tushunarsizlik, gʻalizlik yuzaga keltiradi. Milliykni qayta yaratishning eng asosiy muammosi ham ana shunda deb bilamiz. Biz koʻrib chiqqan hikoyalarda ham xuddi shunday holatlarni koʻp kuzatdik. Tarjimonlarimiz bu borada samarali yoʻllar topish bilan birgalikda, asliyatga solishtirish jarayonida oʻngʻay holatlarga duch kelindi. Shundan kelib chiqadiki, badiiy ijod turlari orasida tarjima koʻproq ilmiy asostalab ekanligini angladik.

Siz-u bizga maʼlumki, odamlar nomlari asosan transliteratsiya yoʻli bilan oʻgʻiriladi. Har bir nomning asl nushadagidek talaffuz qilinishi aksariyat hollarda uning qaysidir bir xalqqa mansubligini bildiradi. Ammo, asliyat tilida mavjud baʼzi harflarning tarjima tilida oʻzgacha talaffuz etilishi mumkin, bu hol transliteratsiya yoʻli bilan talqin etilgannomning talaffuzda asliyatdagi nomdan keskin farq qilib qolishiga olib kelishi mumkin. Shu tufayli tajribali sanʼatkorlar kishilar nomlarini hammavaqt ham koʻr-koʻrona transleteratsiya qilavermasdan, ularning tarjima tilida oʻqilish jihatlari eʼtibor beradilar.

Abdulla Qahhorning “Anor” hikoyasida personaj nomi qanday boʻlsa shunday harflardan tashkil topgan va “*erkak ismi*” deb transliteratsiyada izoh berib oʻtilgan. Albatta biz ingliz yoki boshqa biron tilni oʻrganayotganimizda mashqlar orasida gaplar tuzilgan boʻladi. yangi oʻrganuvchi lugʻatga yuguradi va har bir soʻzni mayda detallarigacah qidiradi. Bu usul hatto oʻzimda ham kuzatilgan. “Sue” degan soʻzni lugʻatdan

tarjimasini qidiramiz, biroq chiqmaydi. Nega? Bu soʻz qanday maʼnoda ekin degan savollar yuzaga kelar edi. Bilamiz, oʻquvchi kitobxon oʻz tilida jaranglagan soʻzlarni maʼnolarga birlashtira oladi, biroq aynan bu ism shaxs ekanligini bilsa-da, uning erkak yoki ayol ekanligini bildiuvchi izoh ortiqchalik qilmaydi. Chunki inglizlarda II shaxs “she” qiz bolaga, “he” oʻgʻil bolaga murojat ekanligini bildiradi. Masalan, Turobjon deb boshlangan jumla ikkinchi martasiga “he” deb murojat qilinganda oʻquvchi uchun atoqli ot erkakning ismi ekanligi maʼlum boʻladi. shunday boʻlishiga qaramasdan, “man’s name” insonning ismi deb va uni erkak kishi ekanligini oydinlashtirib berilgan. Biz tanishib chiqayotgan Shuhrat Sattorov tarjimlarida aynan shunday izohlar keltirib oʻtgan. “*Turobjon- man’s name*” [1, 31] atoqli otga oʻquvchi uchun izoh berilgan. Toʻgʻri biz ham jahon adabiyoti naʼmunlaridan bahramand boʻlamiz, asarlarda “Joy” erkakning ismi deb ketilmagan, shunday boʻlsada kontekstdan uning shaxsini aniqlay olamiz. Izoh ahamiyatli vazifa emas, zarari yoʻq, berilmasa ham boʻlaveradi. Agarda u milliy qahramon “*Alpomish*” boʻlganida “*xalq qahramoni*” deb alohida sharh berilishi shart. Hikoyamizda esa, personajning ayol yoki erkakligi, yoki shaxs haqida gap ketayotganligi matn kontekstidan bilinib turadi.

Muayyan xalqlar hayotining barida boshqa bir millatga tegishli boʻlmagan ifodalarni aynan tarjima matnida muqobili boʻlmaydi. Shuning uchun bunday birliklar transleteratsiya usulida yuzaga keltiriladi. Milliykni qayta yaratish ham koʻpincha shu sabablar bilan muommolarga duch kelmoqda. Masalan oʻzbek milliy liboslari oʻzbeklarga, yaqin qoʻshni turkiy xalqlarga xos boʻlib, milliy liboslarni tarjimada adabiy qaharmonni oʻzga millat milliy libosini kiydirib qoʻyish, asliyatni yoʻqotishga xizmat qiladigan asosiy vositalardandir.

A.Qodiriyning “Uloqda” hikoyasi tarjimasida Turgʻun chavandoz uloqqa ishqibozlik bilan tayyorgarlik koʻrib, xuddi

bayramdek yangi liboslarini kiyadi. Ana shu yerda “*oq jujuncha kamzul*”, “*oʻrischa shim*”, “*amirkon etik*”, “*bahmal toʻppi*” kabi milliy liboslarni kiyishi eʼtirof etilgan. Tarjimada “*tussore jacket*” yaʼni shoyi kastyum yoki kurtka, kitel deb tarjima qilinadi. Jacket bu boshqa bir millat liboslariga nisbatan ishlatiladi, kelib chiqishi oʻzbekcha boʻlmagan olinma soʻzlardan biri desam, mubolagʻa boʻlmaydi. Agar tarjimon “*sleeves jacket*” yaʼni yengi yoʻq kamzul degan maʼno ifodalanganda asliyatga yaqin maʼno anglashilgan boʻlar edi. Kamzul oʻz maʼnosi ham shunday- tizzagacha uzunlikdagi yengsiz erkaklar kiyimi hisoblanadi. Demak, asar 1915-yilda yozilganligini inobatga oladigan boʻlsak, Turgʻunboy zamonaviy shoyi kastyum kiyib olishi asar milliyligini yoʻqotishiga sabab boʻlgan. Tarjimon “*oʻrischa shim*” ingliz tilida adekvatligini taʼminlagan, “*Russian trousers*”, “*amirkon etik*” uchun esa “*patent-leather galoshes*” variantini bergan. Bilmizki, kalish bilan amirkon etikni farqi bor. Amirkon etik sogʻi tizzagacha yetmagan, pishiq, oʻsha davr uchun martabali poyafzal boʻlgan. Muallif davr libosi uchun aynan amirkon yaʼni laklangan charmdan tayyorlangan etikka oʻxshash poyafzalni keltirgan. Kalish esa oyoqni oʻzinigina qoplaydigan charmdan tayyorlangan poyafzal. Tarjimon etikni kalishga almashtirib qoʻygan. “*patent-leather boot*” adekvatlik kasb eta oladi. Keyingi milliy libos esa “*bahmal toʻppi*” aslida doʻppi deb ataladi, bu yerda sheva variant boʻlgani uchun “toʻppi” deb ifodalangan. Xullas, bu yerda “bahmal doʻppi” birkimasi “*velvet skullcap*” deya ingliz tilidan ekvivalent moslashga urinilgan. Biroq tarjimon bu yerda milliylikni nazardan qochirgani uchun bahmal doʻppini oʻrniga bahmal kepka kiygizib qoʻygan. Zero, inglizlarda doʻppi bosh kiyimi aslo uchramaydi, shuning uchun doʻppi soʻzi shundayligicha qoldirilib, tarjimon izohi berib oʻtilishi kerak.

- Endi qoldi: *oq jujuncha kamzulimni, oʻrischa shimni, amirkon etikni, bahmal toʻppini kiyish...* [2, 1]

- *Now I only had to wear my **tussore jacket, Russian trousers, patent-leather galoshes and a velvet skullcap***. [2, 15]

Hikoyada personajlarning milliylikni tarannum etuvchi liboslar ingliz tilida o'z ekvivalentiga ega bo'lmasa, tarjimon izohi bilan tushuntirish talab etiladi. Ko'rib chiqayotgan hikoyamizda nega personajlarning ismi izoh bilan beriladi-yu, milliy turmush tushunchasi shundayligicha qolib ketishi kerak? Axir ingliz kitobxoni o'zbek tilini bilmasa, yashab ko'rmagan bo'lsa, umumiy olib qaraganimizda tarjimon izohiga muhtoj emasmi?! Shuning uchun ham tarjimaning ham eng dolzarb masalasi shu bo'lmoqda. Har qanday badiiy asar tarjima qilinar ekan, o'quvchi undan ozuqa olish jarayonini ham hisobga olish kerak. Ayrim o'aytlarda biz ham xorij asarlari bilan tanishishimiz jarayonida "bu nima ekin?" degan savolni hayolan berib o'tamiz, ana shunday savollar tug'ilishini oldini olish uchun tarjimon izohi berib ketilsa maqsadga muvofiq bo'ladi.

"Uloqda" hikoyasi personaji Turg'un chavandozning akasi uloqqa kirishdan avval kiyimlarini ukasiga berib qo'yadi. Turg'un chavandoz o'z nutqida alohida ta'kidlab o'tgan "beqasam to'n" va "salla" so'zlari tarjimasi ham yuqoridagidan qolishmaydi. Milliy turmush tushunchalarida shunday xos so'zlar uchraydiki o'zga millat tilida mavjud emas. Masalan, "beqasam" so'zi matoning bir turi hisoblanadi, ipakdan tayyorlangani bilan ipakdek deya olmaymiz nazarimda. Chunki bu narsa oti nom sanaladi, aynan ifodalangan mato uchun berilgan nom. To'n esa, bilamiz oldi ochiq, paxtali yoki uzun ustki milliy kiyimdir. Tarjimon ingliz tiliga "silky robe" deya o'g'irgan. "silky" ipakdek, "robe" mantiya – ko'proq rohiblar kiyadigan uzun ustki kiyim. Tarjimon "beqasam to'n" uchun transliteratsiya bilan berib "bekasam to'n" deya ifodalashi mumkin edi, lekin unday ifodalanmagan. Asliyatning milliy adekvatligi yo'qolgan. "Salla" so'zi uchun ingliz tilida ekvivalentiga erishilgan, chunki "turban" ular uchun tushunarli musulmon erkaklar bosh

kiyimi deb bilishadi, ekvivalent o'z vazifasini bajargan.

- *Akam ham shohi **sallasi bilan beqasam to'nini** menga berib, o'zi o'rtaga ot o'ynatib ketdi* [2, 2].

- *My brother gave me his **silky robe and turban** to hold and rode off into the field* [2, 21].

Abdulla Qahhorning "Anor" hikoyasi tarjimasida yana bir shunday holatlardan birida "yaktak" so'zi e'tiborimizni tortdi. Tarjimon "yaktak" so'zi uchun ingliz tilidan ekvivalent sifatida rohiblar kiyib yuradigan mantiyani tanlagan. Endi o'ylab ko'ramiz, rohiblar ham "yaktak" kiyadimi, yoki o'zbeklar rohiblar libosini kiyadimi? Albatta unday emas. Shuni inobatga olish kerakki, ekvivalent tanlash milliylikni yo'qotishga xizmat qilmasligi darkor, aks holda badiiy asarni milliyligi-yu, ta'sirchanligi o'z ahamiyatini yo'qotadi.

- *"Turobjon eshikdan hovliqib kirar ekan, **qalami yaktagining** yengi zulfiniga ilinib, tirsakkacha yirtildi"* [3, 11].

- *"As Turobjon was coming hurriedly through the door, the sleeve of his **kalami robe** caught on safety chain"* [3, 31]

"kalami robe" bu yerda inglizlarda rohiblar kiyadigan uzun mantiya libos hisoblanib "yaktak" bilan umuman aloqasi yo'q. Yaktak bu – bir qavat astarsiz kiyim, uzun, ko'krak oldi ochiq, erkaklar ko'ylagi [4] sanaladi. Tarjimon yaktak o'rniga ularga tushunarli bo'lsin deb, uzun mantiyani kiydirib asliyatdan tarjima qildi. Biroq ingliz o'quvchisi buni o'qib, "ular ham cherkovdagi rohiblar singari kiyinar ekan-da" degan xulosaga keladi. Tarjimon transliteratsiyaga o'g'irgan "kalami" lisoniy birligining o'qilishi shu tarzda ifodalanadi. Izohda esa "cotton fabric" ya'ni paxta mato" tarzida qayd etilgan. Qalami - qo'lda to'qilgan, tagi oq yo'l-yo'l gulli ip mato [4] hisoblanadi. Demak, Turobjonning yaktagi asliyatga xos xususiyatini yo'qotilgan tarzda tarjima qilingan.

Tarjimon milliy xususiyatli lisoniy vositalarni qayta yaratishini nazarda tutgan holda, asliyatdan uzoqlashmasligi kerak. Shuni inobatga olishimiz kerakki, asliyat mansub bo'lgan xalqqa xos kiyim-kechaklarni transliteratsiya yo'li bilan talqin etish asarda aks etgan o'ziga xos muhit va sharoitning kitobxon ko'z oldida ochiq-oydin jonlanishini ta'minlaydi. Zero, bir millatning milliy libosi boshqa bir millatga xos emas. Milliy bosh kiyim hisoblanmish "*do'ppi*" ham shular qatoriga kiradi. Bilish kerakki, bosh kiyimlarning ham turi ko'p. Masalan, shapka, telpak, qalpoq, do'ppi va boshqalar. Har biri alohida o'ziga xos xususiyatga ega va har birining mavsumiy foydalanish farqi ham bor. O'zbek kiygan do'ppi inglizlar uchun noma'lum. Boshga kiyiladigan-da deb, tarjimon ularning bosh kiyimiga almashtirib qo'yamasligi kerak. Chunki milliylikimiz asosi ham aynan shu "*do'ppi*" sanaladi, inglizlar esa do'ppi kiymaydi. Agar tarjimon do'ppi o'rniga "*skullcap*" deb o'grisa milliylik yo'qoladi. Kitobxon millatga xos hech narsani anglamay kitobni oddiy mutolaa qilish bilangina chegaralanib qoladi. Biroq *do'ppi* bilan *kepkaning* farqi bor. Sababi "*do'ppi* - avra-astarli, ko'pincha qavima, pilta urilgan, kizak va jiyakdan tarkib topadiganguldor yoki gulsiz, to'garak yoki to'rtburchak shakldagi bosh kiyimi" dir. Kepka esa oldi soyabonli bosh kiyimi. Ko'rib turganimizdek bularning xususiyatida ham shaklida ham farqi mavjud. Tarjimon Turobjonga do'ppini o'rniga kepka kiydirdi va asliyatni yo'qotishga sabab bo'lgan:

-*Turobjon do'ppisini boshidan oldi.....*
[3, 12]

-*Turobjon took his skullcap from his head...*[3, 32]

G'ofur G'ulomning "Mening o'g'rigina bolam" hikoyasi 1965-yilda yozilgan bo'lib, 1917-yil voqealaridan xabar beradi. Tarjimon Mahmuda Saydumarova hikoyani 2013-yil tarjima nashrini chiqargan. Yuqoridagi milliy turmush tushunchalarini aks ettirish masalasi yuzasidan ushbu

hikoyamizda ham o'xshash holatlarga duch keldik. Milliy liboslar tarjimasini ehtiyotkorlik talab qiladi. Kitobxon shunchaki asar voqealari bilan emas, balki jonli muhitni ham ko'ra olsa, rasavvur qilsa o'ziga xos millat ko'z oldida namoyon bo'ladi. Aksincha bo'lsa, millat haqida hech xarakter, urf-odatlardan o'zgacharoq tasavvur yuzaga kelmaydi. Hikoya matnida personaj milliy kiyim sanalmish "*to'n*"ni kiyib olgan bo'ladi, tarjimon ushbu milliy kiyimni ingliz millati uchun izohlab o'tirmay "*coat*" (palto) deya o'g'irilgan. Ingliz tilida ekvivalentlikka erishilmagan. Agara tarjimon matnda "*coat*" deb bersa ham, izoh tariqasida: "O'zbeklarda "*to'n*" deb ataladi va u paxtali, yoki paxtasiz oldi ochiq uzun milliy kiyim deb berganida izoh adekvatlik kasb etishi mumkin edi. O'g'ining aynan tomida turgani matn konteksidan bilinib turgani boisdanmi aynan o'sha to'nni qamish qilib yopilgan tomning devordan tashqariga chiqib turgan qismida turgani berilmagan, ana shu yer "*bo'g'ot*" deya ifodalangan edi, asliyatda qayerda turgani ma'lum bo'lsa. Tarjimada shunchaki tomida ekanini bilishimiz mumkin.

- *Nimalarni xayol surasiz buvijon? – bu gapdan keyin ustidagi to'nini turmunchlab bo'g'otning ustiga yostiq qilib qo'yib, o'g'ri ham yonboshlab oldi* [5, 2].

- "*What do you think about grandmother?*" asked the thief. Then, he took off his *coat*, folded it lied on his side, and used his coat as a pillow [6, 20].

Tog'ay Murodning "Er-xotin" hikoyasida O'rolboy Barchinoyning kastumshim emas, atlas ko'ylak kiyishini istayotganini aytadi. "Atlas ko'ylak" birligi uchun "atlas chemise" tarzida adekvatlikka erishgan. Atlas – tekis, silliq, ipakdan to'qilgan mayin mato. Tarjimon asliyatdagi milliy xos so'zni transliteratsiya qiladi, lekin o'zbeklarning milliy mato turi ekanligi izohlanmagan, ko'ylak uchun esa, ingliz tiliga mos variant "chemise" (ayollar ko'ylagi) deb o'girgan.

- *Barchinoy, men ayolimni atlas ko'ylakda ko'rishni hoxlayman!* [7, 2]

- *Barchinoy, I want to see my wife in atlas chemise* [7, 84].

Ma'lumki, tarjima xalqlar o'rtasidagi madaniy aloqalrni shakllantirish va mustahkamlashda bir xalqning madaniy boyligi, hayoti, turmush tarsi va ma'naviy yutuqlarini boshqa xalqlarga tanishtirishda muhim o'ringa ega. Tarjima tufayli barcha millat o'quvchilari bir qancha xalq yozuvchilarining asarlari bilan o'z ona tilida tanishishni davom ettirmoqdalar.

Xulosa

Xalqlar turmush tushunchalarini anglatadigan so'zlar shubhasiz badiiy yodgorlikning milliy bo'yog'ini, uning o'ziga xosligini tashkil etadi. Har bir millat o'z turmush tushunchalariga ega. Har qanday tarjima xalqlar o'rtasidagi madaniy aloqalarni shakllantirish va mustahkamlashda bir xalqning madaniy boyligi, hayoti, turmush tarzi va ma'naviy yutuqlarini boshqa xalqlarga tanishtirishda muhim o'ringa ega. Ana shu tarjimalar tufayli dunyo kitobxonlari o'zga millat yozuvchilarining asarlari bilan o'z ona tilida tanishishni davom ettirmoqdalar. Shuningdek, tarjimonlarimiz xizmati sababli necha yillardirki, Jahon adabiyotining eng go'zal na'munlari bilan tanishib kelmoqdamiz. Mutarjim asarni tarjima qilish jarayonida lisoniy vositalarni ekvivalentlaridan foydalana olishi, asliyat mansub bo'lgan xalq ruhi asarda namoyon eta olishi kerak. Ana shunda, kitobxon o'zga millat adabiyotini mutolaa qilish bilangina cheklanmay, ularning milliy turmush tarzi bilan ham tanishib boradi. Bir-biriga o'xshash bo'lmagan tushunlarga hayrat bilan qiziqadi. Tilga, millatga bo'lgan muhabbat oshadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Shuhrat Sattorov. A Collection of Uzbek Stories Pomagrante. Yoshlar nashriyot uyi, 2018.

2. Abdulla Qodiriy. Uloqda [Playing "uloq"]. www.ziyouz.com
3. Abdulla Qahhor. Adabiyot muallimi [Literature teacher]. Toshkent: "Ziyo nashr, 2019.
4. Ўзбек тилининг изоҳли луғати [Annotated dictionary of the Uzbek language]. www.ziyouz.com kutubxonasi
5. G'ofur G'ulom. Mening o'g'rigina bolam [My just thief son]. www.ziyouz.com
6. Mahmuda Saydumarova. A Collection of Uzbek Short Stories. G'ofur G'ulom nomidagi nashriyot ijodiy matbaa uyi, 2013.
7. Tog'ay Murod. Er-xotin (hikoya) [Couple (story)]. www.ziyouz.com